

Pikettyn jälkipuintia

Jukka Pekkarinen

Heather Boushey, J. Bradford Delong ja Marshall Steinbaum (toim.),
After Piketty: The agenda for economics and inequality,
Harvard University Press, Cambridge Massachusetts 2017.

Thomas Pikettyn (2014) kolme vuotta sitten ilmestynyt teos, nimeltään komea *Capital* herätti yleisössä taloustieteelliseksi tutkimukseksi tavattoman ja odottamattoman kiinnostuksen. Sitä myytiin maailmalla lyhyessä ajassa kymmeninä käännöksinä yli 2 miljoonaa kappaletta. Liekö mentävä Keynesin Yleiseen teoriaan löytääkseen suhteellisesti yhtä laajasti, mutta vain paljon hitaammin levinneen taloustieteellisen teoksen.

Saamaansa ensi huomioon nähden Pikettyn kirja on herättänyt taloustieteilijöiden keskuudessa keskustelua yllättävän vähän. Ensi reaktiot olivat etenkin Yhdysvaltojen ”suolaisten vesien” ekonomistien taholta myönteisiä, jopa innostuneita (Krugman 2014; Solow 2014).¹ Myös kriittisiä arvioita esitettiin, mutta kaiken kaikkiaan keskustelu teoksesta laantui aika nopeasti.

After Piketty on aiheellinen yritys virittää keskustelua uudelleen käyntiin. Teos on laaja, yli 650 sivua. Se sisältää toimittajien lyhyen johdannon ja Pikettyn oman vastineen lisäksi kaikkiaan 21 tutkijan arviota Pikettyn kirjasta. Arviot ovat yleissävyltään myönteisiä, mutta niihin sisältyy myös koko joukko varteen otettavaa kritiikkiä. Vaikka enemmistö arvioitsijoista on ekonomisteja, artikkelikokoelman kiinnostavuutta lisää se, että joukkoon kuuluu myös historioitsijoita, oikeusfilosofoja, sosiologeja ja maantieteilijöitä. Kirja-hanketta on selvästi elähdyttänyt pyrkimys rakentaa Pikettyn teoksesta siltaa ekonomistien ja muiden yhteiskuntatieteilijöiden välille. Tätä projektia myös Piketty omassa vastineessaan voimakkaasti tukee.

Rajoitun omassa arviossani lähinnä ekonomistipuheenvuoroissa esille nousseeseen kri-

¹ Molemmat arviot on julkaistu esiteltävässä teoksessa uudelleen.

tiikkiin ja Pikettyyn siihen esittämään vastineeseen. Ekonomistien kritiikki on kaksitahoinen. Toinen, eri yhteyksissä jo aiemmin esitetty, arvostelu kohdistuu Pikettyyn kasvumallitulkintaan. Toinen, ehkä vähemmälle huomiolle jäänyt mutta yhtä varteenotettava, arvostelu kohdistuu siihen, että Piketty jättää liian vähälle huomiolle ansiotuloerojen kasvun 1980-luvulla alkaneen eriarvoistumiskäänteen lähteenä.

Kuten jo teoksen nimi kertoo, Piketty asettaa itsensä empimättä taloustieteilijöiden suurten klassikkojen – Ricardon, Marxin ja myös Keynesin – perinteen jatkajaksi. Hän myös rohkeasti haastaa nämä auktoriteetit. Kaikki kolme edellä mainittua klassikkoa päätyivät nimittäin kukin, tosin eri perustein, siihen, että kapitalistien korkea säästämisaste ja tuotannon pääomavaltaistuminen johtavat pääoman tuoton alenemiseen. Seurauksena on, Keynesin sanoin, koroillaan eläjän armokuolema.

Pikettyyn kanta on toinen. Hän väittää, ja esittää väitteensä tueksi myös vaikuttavan talushistoriallisen aineiston, että pääomakerroin ja pääomatulo-osuuden muutokset ovat kulkeneet länsimaissa samaa rataa. Piketty kiinnittää huomiota erityisesti siihen, että pääomakerroin, varallisuuserot ja pääomatulo-osuus alenivat kaikki ensimmäisestä maailmasodasta toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan saakka. Tätä seuranneen tasangon jälkeen alkoi 1980-luvulla uudelleen näiden suureiden yhtäaikainen kasvu. Pikettyyn mukaan kuljemmekin nyt kohti uutta, edellisen vuosisadan vaihteen kaltaista, suurten omaisuusien haltijoita suosivaa *belle epogue* -kautta. Ulospäin näkyi rikkaiden loisto, mutta kansan syvemmissä kerroksissa vallitsivat köyhyys ja katkeruus. Amerikkalaiset käyttävätkin täs-

tä aiemmasta eriarvoisuuden kasvun ajasta nimitystä pintakullattu aika (*Gilded Age*).

Korkean säästämisasteen sekä pääomakerroin ja pääomatulojen osuuden samanaikainen kasvu edellyttävät, että klassisten taloustieteilijöiden väite pääoman tuottoasteen alenemisesta ei pidä paikkaansa. Keräämiensä pitkien historiallisten aikasarjojen perusteella Piketty väittääkin, että pääoman tuottoaste on pitkällä aikavälillä ollut vakaa, 4 – 5 prosentin tietämissä, ja tuotannon pääomavaltaisuudesta riippumaton. Piketty nojaa analyysissään uusklassiseen (Solowin) kasvumalliin. Siinä tuotannon pääomavaltaistumisesta huolimatta vakiona pysyvä pääoman tuottoaste edellyttää, että pääoma- ja työpanosten välinen substituoitijousto on ykköstä korkeampi. Aineistonsa perusteella Piketty päättelee substituoitijouston olevan pitkällä ajalla suuruusluokkaa 1,3 – 1,6 (Piketty 2014, 221). Näin työpanos olisi korvattavissa runsastuvalla pääomalla niin herkästi, että pääoman tuotto pysyy vakaana ja sen tulo-osuus voi kasvaa samanaikaisesti pääomakerroin kanssa.

Tähän nykyekonomistin silmin kriittiseen kohtaan Pikettyyn analyysissä tarttuu artikkelissaan tiukimmin Devesh Raval (Raval 2017; ks. myös Tyson ja Spence 2017). Hän toistaa sen Pikettyyn jo aiemmin kohdistetun kritiikin, että laajan empiirisen tutkimuksen valossa substituoitijousto on selvästi pienempi kuin yksi.² Jos näin on, pääomavaltaisuuden kasvu johtaa uusklassisessa, rajatuottavuusteoriaan ja aggregoituun tuotantofunktioon perustuvassa mallissa pääoman tuottoasteen alenemiseen.

Pikettyyn vastaus tähän kritiikkiin on mielenkiintoinen (Piketty 2017, 554–557). Hän

² Ravalin kokoamassa aineistossa substituoitijouston mediaani on 0,54.

myöntää substituutiojouston osoittautuvan ykköstä pienemmäksi pelkistetyssä uusklassisen kasvumallin kehikossa, mutta hän pitää tätä näkökulmaa liian kapeana. Hänen ykköstä suurempaa substituutiojoustoja indikoivassa aineistossaan pääoman käsite on laajempi kuin pelkkä tuotannollinen pääoma. Se käsittää myös kiinteän omaisuuden, asunnot sekä rahoitussaatavat. Näiden suhteellisten hintojen kohoaminen on Pikettyyn mukaan kasvattanut käypähintaisessa laskelmassa pääomaomatuloja. Tämä näkyy myös ykköstä korkeampana substituutiojoustona. Samalla pääoman tuottoaste pysyy korkeana pääomakertoimen kasvusta huolimatta.

Piketty korostaa maan ja arvopaperiomaisuuden suhteellisen hinnan kohoamisen taustatekijöinä instituutioita ja poliittista painostusta. Omistajien neuvotteluvoima vaikuttaa esimerkiksi verotus- ja kaavoitusratkaisuihin. Suuromistajat ovat samoin olleet parhaassa asemassa globalisaation tarjoamien uusien, parempien sijoitusmahdollisuuksien hyödyntämisessä.

Piketty siirtää siis puolustustaan laajempaan yhteiskunnalliseen viitekehykseen. Samansuuntaisen vastineen hän tarjoaa myös kritiikkiin, joka koskee hänen analyysiaan ansiotulojen roolista eriarvoisuuden kasvussa. Viime vuosikymmenen aikana tapahtunut ansiotulojen erojen kasvu ja veroprogression lieventyminen on monien tutkijoiden mukaan ollut tuloerojen kasvun keskeinen tekijä, jonka Piketty on jättänyt liian vähälle huomiolle (Nielsen 2017, 150–169).³

Vastineessaan Piketty nojaa tältä osin inhimillisen pääoman käsitettä laajempaan kulttuurisen pääoman käsitteeseen (Piketty 2017, 556–559). Tässä Pierre Bourdieun teoriaan nojaavassa näkökulmassa on kysymys niistä pitkään jatkuneista, ja Pikettyyn mukaan viime

vuosikymmeninä vahvistuneista, meritokraattisista rakenteista, jotka säätelevät esimerkiksi korkeimpaan opetukseen pääsyä ja työuralla etenemistä. Rahoituspääoma ja kulttuurinen pääoma keskittyvät sitä paitsi kumpikin perintöjen ja kulttuuristen verkostovaikutusten myötä voimakkaasti tulojakautuman huipulle. Näin ne voimistavat yhdessä sekä pääomatuloetta ansiotuloerojen kärjistymistä ja periytymistä, kulkua kohti uutta pintakullattua aikaa.

Pikettyllä näyttää olevan vahva kunnianhimo taloustieteen ja muiden yhteiskuntatieteiden väliseen sillanrakennukseen. Tämän myötä hänen tulkintansa muodostuvat toisaalta moniselitteisiksi. Tarjolla oleva suurempi pelivara osoittaa, miksi sen mikä tapahtui, pitikin tapahtua.

Teoksen kirjoittajakunta on valaiseva otos Yhdysvaltojen itä- ja länsirannikon liberaalin älymystön tämänhetkisestä ajattelusta. Yhdessä jyrkän vastakohtansa, Trumpin hyödyntämän uuden konservatismiin, kanssa se valottaa, miten jyrkät vastakohtaisuudet amerikkalaisessa yhteiskuntadebatissa tällä hetkellä vallitsevat. Liberaali älymystö haluaa nostaa Pikettyyn uuden progressiivisen yhteiskuntatieteen paradigman airueksi. Tämä lisää teoksen moniaineksisen kirjoituskokeelman kiinnostavuutta.

Kiirekö selittänee eräät toimitustyön huolimattomuudet. Johdanto ei valota paljoakaan teoksen sisältöä. Kirjoittajaesittelyt ovat ylimalkaisia. Jotkin kuviot ovat numeroimattomia,

³ On merkeille pantavaa, että myös Anthony Atkinson kiinnittää viimeiseksi jääneessä teoksessaan paljon huomiota juuri 1980-luvulla alkaneeseen työmarkkinoiden institutionaaliseen muutokseen liittyneeseen ansiotuloerojen kasvuun tulonjaon epätasaistumisen selittäjänä (Atkinson 2015).

eikä niiden legendasta saa aina selvää. Mutta näistä ärsyttävistä puutteistaan huolimatta lon-toolaisesta kirjakaupasta kovakantisena 25 punnan hintaan kassiini siirtynyt ostos kannatti. □

Kirjallisuus

- Atkinson, A. (2015), *Inequality: What can be done?*, Harvard University Press.
- Boushey H., Bradford D. J. ja Steinbaum, M. (2017), *After Piketty: The Agenda for Economics and Inequality*, Harvard University Press.
- Krugman, P. (2014), ”Why we are in a new Guilded Age?”, *The New York Review of Books*, 61:8.
- Nielsen, E. R. (2017), Human capital and wealth before and after Capital in the Twenty-First Century teoksessa Boushey H., Bradford D. J. ja Steinbaum, M. (toim.), *After Piketty: The Agenda for Economics and Inequality*, Harvard University Press: 150–169.
- Piketty, T. (2014), *Capital in the Twenty-First Century*, The Belknap Press of the Harvard University Press.
- Piketty, T. (2017), ”Towards reconciliation between economics and social sciences”, teoksessa Boushey H., Bradford D. J. ja Steinbaum, M. (toim.), *After Piketty: The Agenda for Economics and Inequality*, Harvard University Press: 543–566.
- Raval, D. (2017), ”What’s wrong with the Capital in the Twenty-First Century’s model?”, teoksessa Boushey H., Bradford D. J. ja Steinbaum, M. (toim.), *After Piketty: The Agenda for Economics and Inequality*, Harvard University Press: 75–99.
- Solow, R. (2014), ”Thomas Piketty is right; Everything you need to know about Capital in the Twenty-First Century”, *The New Republic*, April 22.
- Tyson, L. ja Spence, M. (2017), ”Exploring the effects of technology on income and wealth inequality”, teoksessa Boushey H., Bradford D. J. ja Steinbaum, M. (toim.), *After Piketty: The Agenda for Economics and Inequality*, Harvard University Press: 170–208.